

לישועתך קנייתי

על שולחנו של הגאון המקובל
 איש האלקים הרב שמשון חיים בן הרב נחמן מיכאל נחמני ז"ע
 מחבר הספרים הקדושים זרע שמשון ותולדות שמשון

פרשת ויגש תשפ"ב | גליון מס' 322

בתוכו, (ראה עירובין יט.). ואם ימולו אף את הנכרים, שוב בטל הסימן של אברהם.

אך לדברינו יובן היטב. כי מאחר והמצרים לא מלו עצמם כדת וכדין, באופן זה הלא אין איסור למול נכרי. שכן במילה כזו, אין לנו לחשוש, שמא יבטל הסימן של אברהם אבינו. כי עדיין ישנה אפשרות להבחין, מי נימול כדין ומי לא.

~

ועוד יש ליישב את קושייתנו הראשונה, כיצד הוכיח יוסף לשבטים כי אחיהם הוא, בדרך ממה נפשך. כי אם ידעו אחי יוסף, שכל המצרים נימולים, וודאי שידעו גם את הטעם לכך, שהוא מחמת שכפה אותם יוסף, להיות כולם נימולים כמותו. וממילא, עצם הדבר שהוא עצמו היה נימול קודם לכן, מוכיח כי אכן הוא יוסף. שאם לא כן, מי הכריחו למול עצמו.

ואם לא היו השבטים מודעים לכך, שכל המצרים מלו עצמם, אזי קשיא מעיקרא ליתא, כי ודאי שהמילה היא סימן מובהק עבורם, כי אכן 'אני יוסף'.

(זרע שמשון פרשת ויגש, מאמר ד)

~ ~ ~

וכלכלתי אתך שם כי עוד חמש שנים רעב פן תָּרָשׁ
 אתה וביתך וכל אשר לך. (בלאשית מה, יא)

מדברי יוסף שאמר, 'וכלכלתי אתך... פן תורש', נראה כי דווקא בשל סיבה זו, הוא מתכוון לכלכל את אביו. אך לולא כן, לא היה מכלכלו.

ויש לפרש הדברים כמין חומר, על פי הנידון המובא בגמרא (קידושין לב.), האם חובה על הבן לפרנס את אביו, רק מממונו של האב. או שמוטל עליו לפרנסו, גם מממונו שלו. ונפסקה ההלכה

ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם. (בלאשית מה, ז)

ראה אותם נסוגים לאחור... והראה להם שהוא מהול. (רש"י)

הנה לעיל (מא, נה) על הפסוק, 'ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו', פירש רש"י, שכפה יוסף את כל המצריים למול, טרם שנתן להם מזונות. לאור דברים אלה, התקשו המפרשים, איך הוכיח יוסף לאחיו, את דבר היותו אחיהם, בכך שהראה להם שהוא מהול, הלא כל הגויים דרי ארץ מצרים, היו נימולים.

ונראה לתרץ, על פי דברי ה'יפה תואר', כי הטעם שדרש יוסף מן המצרים למול עצמם, היה כדי שלא יהיו הוא ובניו לחרפה בעיני המצרים, כדרכם של הערלים לבזות את הנימולים. ולפי שזו היתה מטרתו, וודאי שלא הכריחם יוסף למול עצמם, לפי כל פרטי המצווה ודקדוקיה. ועוד, שהמצרים וודאי שלא קיימו מצות פריעה, אשר אף אברהם אבינו לא נצטווה בה.

ברם, יוסף עצמו, וודאי שהיה נימול כדת וכדין, ואף שעדיין לא נצטוו על הפריעה, כבר כתבו התוספות (יבמות עא: ד"ה לא ניתנה), שגם אברהם אבינו קיים מצות פריעה, הגם שלא נצטווה עליה, כשם שקיים את כל התורה כולה. וזה מה שהראה יוסף לאחיו, איך שהוא מהול בשלימות, ככל פרטי המצווה, כפי שקיימהו האבות הקדושים.

~

בדברינו אלה, תתיישב קושיה נוספת. איך מל יוסף את המצרים, הלא נפסק בשולחן ערוך (יורה דעה סימן רסג סעיף ה), שאסור למול את הנכרי, שלא לשם גירות. ובטעם הדבר כתב ה'טורי זהב' (שם ס"ק ג), כי הלא אברהם אבינו יושב על פתחו של גינהינם, ואינו מניח למי שמהול להיכנס

וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו.
(בנאשית מה, כז)

סימן מסר להם, במה היה עוסק כשפירש ממנו,
בפרשת עגלה ערופה. (כ"ט)

יש לנו ליתן טעם, מדוע סיבב הקדוש ברוך הוא,
שיפרוש יוסף מאביו, דווקא תוך כדי עיסוקם
בפרשת עגלה ערופה. עוד יש לדעת ולהבין, מה
היה עומק כוונתו של יוסף, שביקש לרמוז לאביו
באמצעות העגלה הערופה.

ויש לבאר הדבר, על פי דברי הגמרא (סוטה לח:),
'עגלה ערופה אינה באה אלא בשביל צרי העין'.
ורצה הקדוש ברוך הוא, שטרם רדתו למצרים,
יעסוק יוסף בפרשת עגלה ערופה, כדי שתמיד
תעמוד מול עיניו, הזהירות מן המצרים צרי העין,
מהם ומטובתם. כל זאת, בשביל שכאשר יירדו בני
ישראל למצרים, יזהרו אף הם, שלא ליהנות מן
המצרים.

וכל כך למה, כי לו יהיו בני ישראל נזהרים בכך,
ינצלו מן השעבוד. וכפי שמפורשים הדברים
בדבריו של רבי חייא (זוהר הקדוש שמות ג.,
עיי"ש), על הפסוק (משלי כג, ו), 'אל תלחם את
לחם רע עין' - כי אדם שהוא רע עין, לא כדאי
לאכול מלחמו וליהנות ממנו. ואם כאשר יירדו בני
ישראל למצרים, לא יטעמו מלחם של המצרים,
לא יישארו בגלות ולא ירעו להם המצרים. שכן,
המצרים הם צרי עין, כמו שנאמר בהם (בראשית
מג, לב), 'כי לא יוכלון המצרים לאכול את העברים
לחם (- מחמת צרות עינים) כי תועבה היא למצרים',
עכ"ד.

והנה כאשר רצה יוסף, שירד אליו יעקב מצרימה,
חשש שמא לא יחפוץ אביו לרדת, מפחד הגלות,
אשר כבר היתה גזירתה ידועה להם. לכן שלח
יוסף את סימן העגלות, כדי לרמוז לאביו, שאין
זה בהכרח שישתעבדו ישראל, על ידי המצרים.
כי בידם להינצל מהם ומשעבודם, על ידי שיזהרו
שלא לאכול מלחמם.

מחמת כן, אף שלח לאמור לאביו, 'וכלכלתי אתך
שם', כדי להפיג את חששו, שמא יצטרך להיות
גיוזן מלחמם של המצריים צרי העין.

(זרע שמשון פרשת ויגש, מאמר ז)

בגמרא, כי החובה המוטלת על הבן לפרנס את
אביו, הינה רק מממונו של אב.

אלא שכתבו שם התוספות (ד"ה אורו ליה), כי אם
לאב אין מומן כדי לפרנס עצמו, ואילו לבן יש
ממון, אזי חובה על הבן לפרנס את אביו משלו.
משום שלא יגרע חלקו של האב, מכל אדם אחר
אשר מחוייבים אנו לפרנסו מדין צדקה.

זהו מה שאמר יוסף לאביו, 'עז רצוני לקיים בך
מצות כיבוד אב. והן אמת, כי בשביל מצווה זו,
די היה אם הייתי מפרנסך משלך. אלא שחוששני,
שאם תתפרנס משלך, אזי כשיימשכו שנות הרעב,
תורש אתה וביתך. ובאם אכן תגיע למצב כזה, אזי
יוטל עליי החיוב לפרנסך מדין צדקה, ככל אדם.
ובזאת לא חפצתי. כי אז אפסיד חלילה, את מצות
כיבוד אב. אשר על כן, אבקש לכלכל אותך משלי,
כבר מעכשיו'.

עוד יש לפרש, בהקדם מה שיש להקשות, מה
בשורה היא זו שמבשר יוסף ליעקב, 'וכלכלתי
אתך'. הלא אמרו חכמים (ביצה לב:), 'המצפה
לשולחן חבירו עולמו חשך בעדו'.

אלא שהיא הנותנת וזהו דייקא, מה שביקש יוסף
לומר לאביו, כי אל לו לחשוש מכלכלתו. משום
שכעת עדיין יש לו די משלו, ואינו נחשב כמצפה
לשולחנו. ואדרבה, לולי יסרב לקבל מידי יוסף,
יוכל לבוא למצב שיוורש הוא וביתו. או אז, עלול
הוא חלילה להגיע, לידי 'המצפה לשולחן חבירו'.

באופן נוסף יש ליישב קושיה זו, כי בנידון דין
לא שייך לומר, 'המצפה לשולחן חבירו עולמו חשך
בעדו'. כיון ובאותם שנים, היה העולם כולו חשוך
מחמת הרעב. וכבר למדונו חכמים (ראה תענית
יא.), שמצווה להצטער עם הציבור.

זהו מה שאמר יוסף, 'וכלכלתי אותך שם', מדוע,
'כי עוד חמש שנים רעב', ובחמשת השנים הללו,
הלא גם העולם כולו יהיה חשוך.

(זרע שמשון פרשת ויגש, מאמר ה)